

12.

WARTOŚĆ PRAWDY HISTORYCZNEJ

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Poszukiwanie prawdziwej wiedzy o przeszłości własnego kraju, dociekanie jej w każdym pokoleniu stanowi inspirację i bodziec do działania oraz warunek postępu i rozwoju cywilizacji. Przeszłość pozwala głębiej zrozumieć konkretne społeczeństwo i zmiany jakie w nim zaszły na przestrzeni wieków.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny.

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Odnalezienie wartości w poznawaniu przeszłości i odkrywaniu prawdy w historii.

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Zapoznanie uczniów z najważniejszymi wydarzeniami z przeszłości, rozwijanie poczucia więzi z rodziną, narodem, społecznością europejską i światową oraz kształtowanie postaw patriotycznych i obywatelskich, szacunku do własnego państwa i symboli narodowych.

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Poznać przeszłość, zrozumieć dziś.
- Czy istnieje prawda historyczna?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Przeszłość ma wpływ na każdego człowieka.
- Poznanie historyczne rozwija i wzbogaca świadome uczestnictwo człowieka w życiu społecznym.
- Wiedza historyczna ułatwia rozumienie wartości ważnych w życiu.

→ ZASADY

- Chętniej poznaję historię swojej rodziny oraz lokalnej społeczności.
- Identyfikuję się ze swoją małą ojczyzną, którą stanowi moja miejscowość.
- Znam historię moich przodków i jestem z niej dumny.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Poznanie losów bohaterów sprzed lat jest okazją do zastanowienia się, jak warto w życiu postępować.
- Dzieje poszczególnych osób i całych narodów uczą, że w historii wiele zdarzeń i zjawisk się powtarza.
- Dzięki wiedzy historycznej wykształcona osoba może zabierać głos w dyskusji i formułować rozsądne argumenty.

→ ZASADY

- Chętnie czytam książki historyczne i zachęcam dzieci do ich lektury.
- Pielęgnuję w swojej rodzinie pamięć o przodkach; chętnie opowiadam o dziadkach i pradziadkach.
- Organizuję rodzinne wyjścia do muzeów, miejsc pamięci i w ten sposób zachęcam dorastające dziecko do poznawania historii swojego kraju.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Historia jest potrzebna by wiedzieć, skąd się wziął świat, w którym się żyje.
- Celem nauczania historii w szkole jest wytworzenie zbiorowej pamięci dotyczącej ważnych wydarzeń z przeszłości.
- Nauczycieli jest promotorem historii, którego celem jest zainteresowanie młodzieży przeszłością.

→ ZASADY

- Nauczyciel prezentuje historię jako proces nieustannego poszukiwania i zadawania pytań, a nie sumę wiedzy o przeszłości, którą należy przyswoić.
- Szkoła zachęca uczniów do pogłębiania wiedzy historycznej o swojej rodzinie, szkole, miejscowości.
- Nauczyciel dopasowuje tematykę lekcji do zainteresowań młodzieży, aby aktywizować uczniów do odnajdywania wartości w poznawaniu historii.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizujemy wspólne wyjście całej klasy do lokalnego muzeum lub miejsca pamięci. Zadaniem każdego z uczniów jest zapamiętanie jednego wydarzenia lub postaci z tej wizyty. Na kolejną lekcję każdy uczeń przygotowuje krótką prezentację na wybrany temat. Uczniowie mogą korzystać ze wszystkich dostępnych metod pozyskania wiedzy. Nauczyciel zachęca jednak uczniów, by starali się uzyskać informacje od swoich najbliższych: rodziców czy dziadków. Po prezentacjach nauczyciel krótko podsumowuje cel lekcji i wskazuje na znaczenie prawdy historycznej w życiu każdego człowieka.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczeń interesuje się historią swojej rodziny. Potrafi stworzyć drzewo genealogiczne swoich przodków. Chętnie rozmawia z rodzicami i dziadkami na temat przeszłości. Lubi lekcje historii; z zaciekawieniem czyta o wydarzeniach przeszłych oraz potrafi wyciągać z nich wnioski oraz poddawać je ocenie. Odnajduje wartość w prawdzie historycznej i poszukuje jej z zaangażowaniem godnym odkrywcy i badacza.

1.10. ZAGROŻENIA

Uczeń nie zna historii swojej rodziny, nie przywiązuje wagi do swojej przeszłości. Żyje z dnia na dzień, skupiając się na teraźniejszości. Wstydzi się swojej rodziny i nie znajduje wartości w historii swoich przodków, przede wszystkim dlatego, że jej nie zna. Młody człowiek nie interesuje się historią swojej lokalnej społeczności, a tym bardziej historią swojego kraju. Niechętnie uczy się historii i nie chce pogłębiać wiedzy historycznej. Historię traktuje jako nudny i zbędny przedmiot w szkole.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

KRONIKA POLSKA

Taka była rycerska wspaniałość Bolesława; lecz niemniejsza też była cnota posłuszeństwa duchownego. Biskupów wszakże a kapelanów swoich miał w takim uczczeniu, że w obec ich stojących usiąść nie śmiał, ani ich inaczej jak panami (albo księżdami) nie nazywał; do Boga zaś wznosił modły z pobożnością największą, kościół święty wywyższał w znaczeniu i po królewsku darami go swemi przyozdabiał. Miał przytém coś niepospolicie znakomitego, że względu wymiaru sprawiedliwości i pokornego zachowania, że gdy kiedy wieśniak ubogi lub pokrzywdzona niewiasta uskarżała się przed nim na wojewodę lub towarzysza innego z jego rady, jakkolwiekby ważnemi zajęty był sprawami, i mnogimi orszakami panów i rycerzy był otoczony, nie pierwiej z miejsca odchodził, póki sprawy z porządku nie wysłuchał, a po tego, przeciw któremu skargę zanożono, komornika nie posłał. A tymczasem skarżącego się, któremu z swych zaufanych w pieczę oddawał, aby pamiętał o nim, za przybyciem zaś przeciwnika sprawę mu jego przedstawił. Jakby też drugi ojciec upominał wieśniaka, aby nieobecnego bez winy istotnej nie oskarżał, a niesłusznie żaląc się przeciw niemu i do gniewu pobudzając, na siebie samego następnie go nie ściągał.

↑ Gall Anonim, *Kronika polska*, tłum. Z. Komarnicki, wydaw. Armoryka, Sandomierz 2018, s. 31.

KOMENTARZ

Gall Anonim, a dokładniej Anonim zwany Gallem, to autor pierwszej kroniki opisującej dzieje polski zatytułowanej *Kronika polska*. Dzieło to powstało ok. 1117 roku. Nie wiadomo, czy autor mieszkał w Polsce już wcześniej i czy opuścił kraj tuż po napisaniu dzieła. Dalsze losy Anonima nie są znane. Najprawdopodobniej kronika powstała na zamówienie polskich dostojników. O samym autorze niewiele wiadomo. Jeden z szesnastowiecznych kronikarzy nazywa go Gallem i sugeruje, że był francuskim mnichem.

Kronika polska (łac. *Chronica Polonorum*) przedstawia dzieje Polski od najdawniejszych czasów do 1113 roku. Gall opisuje mało wówczas znany kraj i ukazuje sylwetkę Bolesława Krzywoustego, by przekonać czytelników, że Bolesław Krzywousty przywróci Polsce świetność. Kronikarz prezentował wydarzenia tak, by udowodnić tezę, że polski władca jest herosem. Kronika składa się z trzech ksiąg, z których każda zawiera jedną pieśń i trzy mowy występujących w niej postaci. Pierwsze niepełne wydanie *Kroniki polskiej* ukazało w 1769 roku. Całość wydrukowano dopiero w 1824 roku.

Na podstawie fragmentów *Kroniki polskiej* Galla Anonima warto omówić z uczniami wartość prawdy historycznej. Bowiern poszukiwanie prawdziwej wiedzy o przeszłości własnego kraju, dociekanie jej w każdym pokoleniu stanowi inspirację i bodziec do działania oraz warunek postępu i rozwoju cywilizacji. Przeszłość pozwala głębiej zrozumieć konkretne społeczeństwo i zmiany jakie w nim zaszły na przestrzeni wieków.

III. NAUCZANIE

3.1. SUGESTIE FILOZOFICZNE

Pytanie o prawdę w kontekście wiedzy o historii społeczności ludzkiej interesuje wielu wybitnych naukowców od dawna. Poszukiwanie prawdziwej wiedzy o własnej przeszłości stanowi warunek postępu cywilizacji, pobudza do działania i inspiruje. Prawda historyczna pozwala lepiej zrozumieć społeczność ludzką oraz zmiany jakie w niej zachodzą na przestrzeni dziejów. Dlatego zajmowanie się taką dyscypliną naukową jak historia wymaga przede wszystkim badania źródeł, do których należą świadectwa przeszłości, ale także konieczny jest namysł nad ich interpretacją. „Historyk rozpoznaje swój przedmiot badania, zawsze osadzony w przeszłości, prowadząc obserwację pośrednią – ze swego «miejsca» w strukturach społecznych i określonego punktu w czasie – do której wykorzystuje wszelkie dostępne źródła pisane, ale też i materialne, wytworzone przez minione społeczności. To rodzi szereg wątpliwości i zastrzeżeń, których

rozważenie pozwala uzmysłwić sobie granice kwalifikowanej naukowo wiedzy historycznej, a więc kłopoty, jakie badacze mają z tzw. «prawdą historyczną»¹.

Prawda historyczna jest więc ciągłym procesem poszukiwania kompromisu, ponieważ to, co uznawane jest za prawdę opiera się na badaniach profesjonalnych uczonych. W badaniu historii jeden przypadek może być rozpatrywany wiele razy i badany z różnych stanowisk, dlatego w pewnym sensie prawda historyczna jest wynikiem negocjacji. Choć nie jest doskonała to uwalnia historię z subiektywności².

3.2. SUGESTIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Historia jest nauką badającą przeszłość społeczeństwa ludzkiego. Przeszłość z kolei pozwala rozumieć teraźniejszość i wyciągać wnioski na przyszłość. Dzięki wiedzy na temat przeszłości człowiek potrafi lepiej zrozumieć siebie, swoje pochodzenie, tradycję oraz kulturę, która go ukształtowała i wpływa na obecne decyzje i zachowania. Historia jest też po prostu ciekawa; dzięki niej można poznać losy największych postaci, które zapisały się w historii świata. Historia pozwala zrozumieć zmiany zachodzące w świecie na przestrzeni określonego czasu.

1 B. Krauz-Mozer, *O co nam chodzi gdy pytamy o prawdę w historii?*, „Państwo i Społeczeństwo” 2008, t. 8, nr 2, s. 98.

2 Por. tamże, s. 102.

„Historia jak nikt inny jest najlepszą nauczycielką życia. Ktoś kiedyś powiedział, że najlepiej uczyć się na błędach i możemy dodać, że najlepiej nie na swoich. Historia pokazuje jakie konsekwencje przynosiły różne decyzje i w związku z tym, czego lepiej unikać i do czego dążyć. Jak uczyć historii? Pokazywać konsekwencje historycznych decyzji, ale żeby naprawę wykorzystywać fakty historyczne w teraźniejszości, trzeba je po prostu znać. I właśnie to warto pokazać młodym ludziom”³.

3.3. SUGESTIE PSYCHOLOGICZNE

„Człowiek, jako członek danego narodu, skupia w sobie jego przeszłość, przyczynia się do formułowania w duchu tożsamości historycznej – teraźniejszości, a przez to tworzy jego przyszłość. I rzeczywiście, jedynie przez historyczną

3 M. Czakon, *Jak uczyć historii? Leśna Kwatera* [online], <https://cdw.edu.pl/jak-uczyc-historii/> [dostęp: 31.07.2022].

świadomość – samowiedzę historyczną – jesteśmy w stanie sformułować pozytywne wnioski na przyszłość. Świadomość narodowa i historyczna ukształtowane na podłożu wspólnoty losów dziejowych narodu, stanowią jeden z zasadniczych elementów więzi narodowej. Dzięki świadomości i pamięci historycznej kształtują się narody i ich tożsamość. Historia jest nieodzownym czynnikiem wychowania. Dzięki historii widzimy siebie. Dzięki niej możemy rozumieć czyny, doświadczenia, twórczość innych ludzi. Dlatego była i jest moralną koniecznością obrona najwyższych wartości narodu i państwa, a także każdej jednostki”⁴.

Historia dostarcza nie tylko wiedzy o przeszłości, ale też samowiedzy. Dzięki poznaniu przeszłości człowiek potrafi określić sam siebie i swój stosunek do wydarzeń ze swojego życia. Dzięki tej refleksji poznaje siebie lepiej, ujawniają się cechy charakteryzujące człowieka w konkretnej sytuacji.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

„Teologiczne patrzenie na historię zrodziło się o wiele wcześniej niż zainteresowanie tym problemem na gruncie filozofii. O ile za pierwszego filozofa historii można przyjąć św. Augustyna, teologami historii byli już autorzy ksiąg Starego i Nowego Testamentu. Tam bowiem zrodziło się szczególne zainteresowanie historią jako okolicznością i narzędziem objawienia Bożego i zbawczych interwencji. Objawienie i zbawienie według oryginalnej koncepcji biblijnej dokonuje się w historii i poprzez historię. I to rodzi teologiczne patrzenie na historię tak bardzo właściwe Biblii i konsekwentnie całemu chrześcijaństwu”⁵.

Jan Paweł II w swoim nauczaniu również zwraca uwagę na dzieje narodów i dzieje konkretnych ludzi. Papież nie jest teoretykiem w dziedzinie teologii historii, ale przede wszystkim jest nauczycielem wiary i przez pryzmat wiary patrzy na wydarzenia historyczne. Historia daje możliwość poznania i doświadczenia działania Bożego. Dzieje narodu to dzieje konkretnych ludzi, a historia człowieka toczy się w Jezusie Chrystusie i w Nim staje się historią zbawienia każdego człowieka. Zdaniem papieża Chrystus jest kluczem do zrozumienia historii. Bez Niego nie można zrozumieć dziejów ludzkości.

4 A. Szarkowska, *Świadomość i pamięć historyczna*, w: *Terror i konspiracja. Młodzież wobec ideologii komunistycznej 1945-1956*, red. E.J. Kryńska, wydaw. Trans Humana, Białystok 2004, s. 21.

5 T. Jelonek, *Jana Pawła II teologia historii*, „Polonia Sacra” 2003, nr 13, s. 159-160.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

„ Każdy człowiek, każdy naród, każda kultura i cywilizacja mają swoją rolę do wypełnienia i swoje miejsce w tajemniczym planie Boga i w powszechnej historii zbawienia. Myślą dwóch świętych Braci było: „Bóg miłosierny i szczodry (por. Ps 111,4; Jł 2,13) oczekując pokuty ludzkiej, aby wszyscy byli zbawieni i doszli do zrozumienia prawdy (por. 1 Tm 2,4) nie dopuszcza, aby ród ludzki upadł wskutek słabości, uległ diabelskiej pokusie i zginął, ale po wszystkie lata i czasy nie przestaje obsypywać nas łaskami rozlicznymi, jak od początku tak i teraz, przez patriarchów najpierw i ojców, potem przez proroków, a po nich przez apostołów i męczenników, mężów sprawiedliwych i uczonych, wybierając ich wśród zgiełku życia tego.

↑ SA 19.

„ Osłabienie świadomości natchnienia rodzi ryzyko, że Pismo święte będzie czytane jako obiekt ciekawości historycznej, a nie jako dzieło Ducha Świętego, w którym możemy usłyszeć głos Pana i poznać Jego obecność w historii.

↑ VD 19.

„ Jedynie z historycznej prawdy o faktach będzie mogło się zrodzić wytrwałe i permanentne dążenie, by zrozumieć siebie nawzajem i mieć odwagę wypracowania nowej syntezy dla dobra wszystkich. W rzeczywistości „proces pokojowy jest zaangażowaniem, które trwa w czasie. Jest to cierpliwe dzieło poszukiwania prawdy i sprawiedliwości, szanujące pamięć ofiar i otwierające krok po kroku wspólną nadzieję, silniejszą niż zemsta”. Jak powiedzieli biskupi Konga w odniesieniu do powtarzającego się konfliktu, „nie wystarczą porozumienia pokojowe na papierze. Trzeba będzie pójść dalej, uwzględniając żądanie prawdy o źródłach tego powtarzającego się kryzysu. Ludzie mają prawo wiedzieć, co się stało.

↑ FT 226.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

„ Posłali natomiast do Niego kilku faryzeuszów i zwolenników Heroda, którzy mieli podchwycić Go w mowie. Ci przyszli i rzekli do Niego: «Nauczycielu, wiemy, że jesteś prawdomówny i na nikim ci nie zależy. Bo nie oglądasz się na osobę ludzką, lecz drogi Bożej w prawdzie nauczasz. Czy wolno płacić podatek cesarowi, czy nie? Mamy płacić czy nie płacić?». Lecz On poznał ich obłudę i rzekł do nich: «Czemu wystawiacie Mnie na próbę? Przynieście Mi denara; chcę zobaczyć». Przynieśli, a On ich zapytał: «Czyj jest ten obraz i napis?» Odpowie-

dzieli Mu: «Cezara». Wówczas Jezus rzekł do nich: «Oddajcie więc cesarowi to, co należy do cesarza, a Bogu to, co należy do Boga». I byli pełni podziwu dla Niego.

↑ Mk 12,13-17; por. 2 Tm 4,1-5.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Za pomocą rozumu naturalnego człowiek może w sposób pewny poznać Boga na podstawie Jego dzieł. Istnieje jednak inny porządek poznania, do którego człowiek nie może dojść o własnych siłach; jest to porządek Objawienia Bożego. Na mocy swego całkowicie wolnego postanowienia Bóg objawia się i udziela człowiekowi. Czyni to, objawiając swoją tajemnicę, swój zamysł zyczliwości, który odwiecznie przygotował w Chrystusie dla dobra wszystkich ludzi. Objawia w pełni swój zamysł, posyłając swego umiłowanego Syna, naszego Pana Jezusa Chrystusa, i Ducha Świętego.

↑ KKK 50.

V. LITERATURA

Ansorge D., *Krótką historia teologii chrześcijańskiej*, tłum. M. Chojnacki, Wydawnictwo WAM, Kraków 2021.

Bartnik C.S., *Filozofia historii*, wydaw. Standruk, Lublin 2013.

Benedykt XVI, *Posynodalna adhortacja apostolska Verbum Domini do biskupów i duchowieństwa do osób konsekrowanych i wiernych świeckich o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła*, Wydawnictwo M, Kraków 2010.

Bochat T., *Dialektyka prawdy historycznej*, „Studia z Nauk Społecznych” 1979, z. 3, s. 81-94.

Czakon M., *Jak uczyć historii? Leśna Kwatera* [online], <https://cdw.edu.pl/jak-uczyc-historii/> [dostęp: 31.07.2022].

Droga K., *Sekrety przodków czyli jakie znaczenie ma to, że twoja prababka zwiłała przez okno z kochankiem?*, wydaw. Zwierciadło, Warszawa 2018.

Franciszek, *Encyklika Fratelli tutti. O braterstwie i przyjaźni społecznej*, Wydawnictwo M, Kraków 2020.

Gall Anonim, *Kronika polska*, tłum. Z. Komarnicki, wydaw. Armoryka, Sandomierz 2018.

Jan Paweł II, *Encyklika Slavorum Apostoli*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 1: *Encykliki*, Wydawnictwo M, Kraków 2006, s. 151-172.

Jelonek T., *Jana Pawła II teologia historii*, „Polonia Sacra” 2003, nr 13, s. 159-169.

Krauz-Mozer B., *O co nam chodzi gdy pytamy o prawdę w historii?*, „Państwo i Społeczeństwo” 2008, t. 8, nr 2, s. 93-103.

Kucharski K., *Kościół światłem świata. Nauka wiary i życia chrześcijańskiego*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006.

Levine P.A., *Trauma i pamięć. Mózg i ciało w poszukiwaniu autentycznej przeszłości*, tłum. M. Reimann, wydaw. Czarna Owca, Warszawa 2020.

McInerney D.Q., *Nauka logicznego myślenia*, tłum. E. Czerwińska, wydaw. Klub dla Ciebie, Warszawa 2005.

Szarkowska A., *Świadomość i pamięć historyczna*, w: *Terror i konspiracja. Młodzież wobec indoktrynacji komunistycznej 1945-1956*, red. E.J. Kryńska, wydaw. Trans Humana, Białystok 2004, s. 21-24.

